

Lekce 19

Další slovesa

19.1 -μι slovesa

Tato slovesa (takto nazvaná, protože v 1. osobě singuláru indikativu přítomného aktiva končí na -μι) jsou skupinou sloves oddělenou od sloves zakončených na -ω (např. λυω). Špatná zpráva je, že jejich úplný vzor je nepříjemné se učit. Dobrá zpráva však je, že pouze tři z nich jsou běžná, a vy nemusíte být schopni je tvořit, pouze rozeznat a přeložit.

Mt 27,60: και ἐθηκεν αὐτο ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημειῷ.

– A položil ho do svého nového hrobu.

Sk 20,35: μακαριον ἐστιν πολλον διδοναι ἢ λαμβανειν.

– Je blaženější dávat než přijímat.¹

Zjv 3,20: ἰδου ἐστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρουω.

– Hle, stojím u dveří a tluču.

19.1.1 Charakteristiky -μι sloves

Základním rysem -μι sloves je, že používají odlišný, delší kmen v přítomném (a tedy i pro imperfektum) než pro zbytek tvarů (srov. λυω, kde jeden kmen λυ- se používá všude). Je důležité poznat, který ze dvou kmenů je použitý v konkrétním případě použití -μι slovesa.

¹ Dosl. je blažené více dávat než přijímat.

Tři -μι slovesa		slovesný kmen	prézentní kmen (pro prézens a imperfektum)
τιθημι	kladu	θε	τιθε
διδωμι	dávám	δο	διδο
ιστημι	stavím	στα	ίστα

Poznámky

Prézentní kmen se tvoří ze slovesného kmene formou reduplikace – první souhláska se opakuje (nebo zvuk „h“ pro ta slovesa, která začínají samohláskou, nebo σ) spolu s ι. Všimněte si rozdíl mezi tímto a vlastní reduplikací (u perfekta), která používá samohlásku ε.

Důležitá gramatika

V -μι slovesech je
prézentní kmen delší než
slovesný kmen.

19.1.2 Rozbor -μι sloves – průvodce přežitím

Koncovky -μι sloves jsou nepatrně odlišné od koncovek slovesa λυω. Víc o nich bude řečeno v další části. Jsou koncovkám slovesa λυω podobné natolik, že jejich osobu a číslo lze obvykle rozpoznat, jako i slovesný rod (rovněž kontext toto často doplní). Proto klíčovou otázkou rozboru je určení času. Naštěstí když už jednou pochopíte vzorec, který měnící se kmeny vytváří, lze slovesný čas snadno dedukovat, aniž byste věnovali pozornost koncovkám.

prézentní kmen	prézens
prézentní kmen + přímnožek	imperfektum
slovesný kmen + sufix σ	indikativ futura (nebo neindikativní způsob aoristu I.)
slovesný kmen + přímnožek + sufix σ	indikativ aoristu I. aktiva
slovesný kmen + přímnožek	indikativ aoristu II. aktiva
slovesný kmen	neindikativní způsob aoristu II. aktiva
slovesný kmen + θ ²	aorist pasiva
slovesný kmen + θησ	futurum pasiva
reduplikovaný slovesný kmen	perfektum

Poznámky

- Slovesa δίδωμι a τιθημι používají v indikativu aorist I. a v ostatních způsobech aorist II. Proto slovesný kmen se σ musí být indikativ futura (protože nejsou žádné jiné způsoby aoristu I.). Pro sloveso ἵστημι, kde je aorist I. v neindikativních způsobech, indikativ futura musí být odlišen koncovkami, které jsou vždy stejné jako indikativ futura slovesa λυω.
- Reduplikace v perfektu je vlastní reduplikace s ε: δεδο-, τεθε-, ἔστα-.

Příklady

τιθετε	– prézentní kmen	– prézens	– kladete
έθηκεν	– slovesný kmen + ε	– ind. aor. II.	– položila
τιθεναι	– prézentní kmen	– prézens	– klást (infinitiv)
θειναι	– slovesný kmen	– neind. aor. II.	– položit (infinitiv)
δεδοται	– reduplikace	– perfektum	– je dáno

ίστας	– přítomný kmen	– přezens	– stoje (participium)
στας	– slovesný kmen	– neind. aor. I.	– postáv (participium)
δωσετε	– slovesný kmen + σ	– ind. fut.	– dáte
έστησεν	– slovesný kmen + ε + σ	– ind. aor. I.	– vstal

Cvičení 19.1.2

Určete nebo odhadněte, jaké jsou časy následujících sloves.

1. έδωκεν	5. τεθησεται	9. ίστησιν
2. έδιδου	6. διδωσιν	10. σταθησονται
3. δεδοται	7. θωμεν	11. στησατε
4. τιθεμεν	8. δοντας	12. έστησατε

Příklady

Jn 2,10: και λεγει αυτω· Πας ανθρωπος πρωτον τον καλον οινον τιθησιν ...

- A řekl mu: „Každý člověk nejdříve podává dobré víno ...“

Mt 12,18: θησω το πνευμα μου επ’ αυτον. – Vložím na něj svého ducha.

Jn 19,19: έγραψεν δε και τιτλον ο Πιλατος κα έθηκεν επι του σταυρου.

- Pilát také napsal nápis a umístil ho na kříž.

2Tim 1,11: εις ο έτεθεν έγω κηρυξ και αποστολος και διδασκαλος.

- K čemuž já jsem byl ustanoven [jako] hlasatel a apoštol a učitel.

Ef 1,22: και αυτον έδωκεν κεφαλην υπερ παντα τη εκκλησια. – A dal ho [jako] hlavu³ nade vším církví.

³ Nebo: učinil ho hlavou

Mk 4,11: ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμῖν το μυστηριον δεδοται της βασιλειας του θεου. – Řekl jim: „Vám je dáno tajemství Božího království.“

Mt 20,18: και ὁ υἱος του ἀνθρώπου παραδοθησεται τοις ἀρχιερευσιν ... – A Syn člověka bude vydán velekněží ...

2Pt 3,15: καθως και ὁ ἀγαπητος ἡμῶν ἀδελφος Παυλος κατα την δοθεισαν αὐτῷ σοφίαν ἐγράψεν ὑμῖν. – Jako také náš milovaný bratr Pavel podle moudrosti jemu dané napsal vám.

19.1.3 Význam slovesa ἵστημι

ἵστημι je v zásadě tranzitivní sloveso (tj. takové, které může mít předmět) s významem „postavit“. Konkrétní slovesné časy se však používají ke zprostředkování intransitivního významu (tj. takové sloveso, které nemůže mít předmět) – „vstát“. Plný vzor je následující:

chceš-li ...			pak použij ...	
tranzitivní:	přítomnost	stavím	présens aktiva	ἵστημι
	budoucnost	postavím	futurum aktiva	στησω †
	minulost	postavil jsem	aorist aktiva I.	ἔστησα †
intransitivní:	přítomnost	stojím	perfektum aktiva	ἔστηκα †
	budoucnost	budu stát	futurum media	στησομαι †
	minulost	stál jsem	<i>bud'</i> aorist aktiva II.	ἔστην
			<i>nebo</i> aorist pasiva	ἔσταθην ⁴ †

Poznámky

- Tvary označené † se časují stejně jako odpovídající část slovesa λω.

⁴ byl jsem postaven

- Protože perfektum aktiva se používá pro intranzitivní význam přítomného času, plusquamperfektum aktiva (εἵστηκεν †) se používá pro intranzitivní význam imperfekta.
- Protože ἵστημι má jak aorist I., tak aorist II., sledujte tvary participií (a jiných slovesných způsobů) – ἵστας (participium přítomného času), στησας (sufix – participium aoristu I. – tranzitivní), στας (bez suffixu – participium aoristu II. – intranzitivní).

Příklady

Tranzitivní:

Mk 9,36: και λαβων παιδιον ἐστησεν αὐτο ἐν μεσφ αὐτων.

– A vzal dítě a postavil ho doprostřed nich.

Mt 25,33: και στησει τα μεν προβατα ἐκ δεξιων αὐτου ...

– A postaví ovce po své pravici ...

Intranzitivní:

Mt 20,32: και στας ὁ Ἰησους ἐφωνησεν αὐτους και εἶπεν ...

– A když se Ježíš postavil (dosl. postaviv se), zavolal je a řekl ...

2Kor 1,24: συνεργοι ἐσμεν της χαρας ὑμων· τη γαρ πιστει ἐστηκατε.

– My jsme spolupracovníci vaší radosti, protože stojíte ve víře.

19.1.4 Vzor koncovek

Není nutné učit se všechny koncovky -μι sloves. Ve skutečnosti jsou tyto koncovky natolik podobné koncovkám slovesa λω, že pokud pochopíte princip přítomného času a

slovesných kmenů, měli byste být schopni rozeznat tvary. Pro úplnost však níže uvádíme koncovky přítentu a aoristu.

Poznámka: V zásadě mají tři různá -μι slovesa stejné koncovky, ale s rozdílnou dominující samohláskou – ε pro τιθημι, α pro ιστημι a ο pro διδωμι.

présens aktiva					
indikativ			konjunktiv		
τιθημι	ιστημι	διδωμι	τιθω	ιστω	διδω
τιθης	ιστης	διδως	τιθης	ιστης	διδως
τιθησι(ν)	ιστησι(ν)	διδωσι(ν)	τιθη	ιστη	διδω
τιθεμεν	ισταμεν	διδομεν	τιθωμεν	ιστωμεν	διδωμεν
τιθετε	ιστατε	διδετε	τιθητε	ιστητε	διδωτε
τιθεασι(ν)	ιστασι(ν)	διδοασι(ν)	τιθωσι(ν)	ιστωσι(ν)	διδωσι(ν)
imperativ			infinitiv		
τιθει	ιστη	διδου	τιθεναι	ισταναι	διδοναι
τιθετω	ιστατω	διδोटω	participium		
			τιθεις -εισα -εν, kmen τιθεντ-		
τιθετε	ιστατε	διδετε	ιστας -ασα -αν, kmen ισταντ-		
τιθετωσαν	ιστατωσαν	διδोटωσαν	διδους -ουσα -ον, kmen διδοντ-		

aorist aktiva
indikativ – aorist I. έθηκα, έστησα, έδωκα (časuje se pravidelně) – ιστημι má také intransitivní aorist II., έστην (koncovky jako έλυθην) další slovesné způsoby – jako v přítentu, ale s použitím slovesného kmenu (tj. bez počátečního τι, δι nebo ι), kromě 2. os. sg. impt., které jsou θες, στηθι, δος a infinitivů θειναι, στηναι, δουναι.

19.1.5 Jiná podobná slovesa

Existuje několik málo dalších sloves, která sdílejí některé stejné charakteristiky, jako tato tři „vlastní“ -μι slovesa.

ἵημι (dosl. „posílám“, ale nachází se pouze ve složeninách jako např. ἀφίημι – opouštím, odpouštím, propouštím, a συνιημι – chápu, rozumím). Toto sloveso sleduje stejný vzor jako τιθημι s přítomným kmenem ἱε a slovesným kmenem ἐ.

Slovesa na -υμι (jako např. δεικνυμι – ukazuji, ἀπολλυμι – ničím, ῥηγνυμι – trhám). Tato slovesa mají v přítomtu koncovky -μι sloves (s dominující samohláskou υ), ale pak používají změněný kmen pro ostatní časy spolu s normálními koncovkami slovesa λυω.

φημι (**říkám**) – vyskytuje se pouze v následujících tvarech indikativu aktiva: **Prézens**: φημι, říkám; φησιν, říká; **φασιν**, říkají; **imperfektum**: ἐφη, říkal.

εἰμι (**jsem**) – pokud se podíváte zpátky na **prézens** slovesa εἰμι (část 5.3), uvidíte, že má některé podobnosti s **přítomem** -μι sloves.

Příklady

Lk 5,21: τίς δυναται ἁμαρτίας ἀφιεναί εἰ μη μονος ὁ θεος;

– Kdo může odpouštět hříchy kromě jediného Boha?

Zjv 2,4: ἄλλα ἔχω κατα σου ὅτι την ἀγαπην σου την πρωτην ἀφηκες.

– Ale mám proti tobě, že jsi opustil svou první lásku.

Mt 4,7: ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησους· Παλιν γεγραπται ...

– Řekl mu Ježíš: „Opět je napsáno ...“

Jak 2,18: δειξον μοι την πιστιν σου χωρις των ἔργων, κἀγω σοι δειξω ἐκ των ἔργων μου την πιστιν. – Ukaž mi svou víru bez skutků a já ti ukážu ze svých skutků svou víru.

Cvičení v půli

1. διδοασιν τον μισθον αὐτων τοις στρατιωταις.
2. ὁ Ἰησους ἀνεστησεν τον νεκρον.
3. ἐστημεν μετα του κυριου ἐπι τῷ ὄρει.
4. ἀφεντες οὐχ ὑπεστρεψαν.
5. ἐφη ὅτι ἐστηκεν ἐκει.
6. ... ἕως ἂν θῶ τους ἐχθρους σου ὑπο των ποδων σου.
7. δος μοι τον ἄρτον της ζωης.
8. στας ὁ ἀποστολος ἐκηρυσσεν τῷ ὄχλῳ.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

19.2 Slovesa zakončená na -αω a -οω

Existují další dvě skupiny stažených sloves podobných skupině sloves zakončených na -εω (např. φιλεω). Tato slovesa sledují stejný všeobecný vzor jako -εω slovesa, ale krátké α, nebo ο na konci jejich kmene podstupuje nepatrně odlišná stažení.

Důležitá gramatika

présens a imperfektum – dochází ke stažení

jiné časy – krátká samohláska se prodlužuje⁵

	-εω φιλεω – miluji	-αω τιμαω – ctím	-οω πληροω – plním
prézens a imperfektum	$\varepsilon + \varepsilon \rightarrow \varepsilon\iota$	$\alpha + \varepsilon \eta \rightarrow \alpha$	ο + krátká samohláska, nebo $\omicron\upsilon \rightarrow \omicron\upsilon$
	$\varepsilon + \omicron \rightarrow \omicron\upsilon$	$\alpha + \text{jakékoli } \omicron \rightarrow \omega$	ο + dlouhá samohláska $\rightarrow \omega$
	$\varepsilon + \text{dvojhlasika,}$ nebo dlouhá samohláska $\rightarrow \varepsilon$ odpadá	$\alpha + \text{jakékoli } \iota \rightarrow \alpha$	ο + jakékoli $\iota \rightarrow \omicron\iota$
jiné časy	ε se stává η	α se stává η	ο se stává ω

Poznámky

- Infinitivy přítomnosti sloves zakončených na -αω a -εω se chovají jako když koncovka infinitivu je -εν, ne -ειν, proto τιμαν a πληρουν.
- Ve 3. os. sg. indikativu imperfekta aktiva sloves -εω, -αω a -οω se nepoužilo „fakultativní ν“. Proto koncovka je ε a dává tvary: ἐφιλει, ἐτιμα, ἐπληρου.
- Několik -εω sloves podržuje ε v ostatních časech, např. καλεσω.

Příklady

- ἐφιλει – miloval
- πεφιλημαι – jsem milován
- ἐτιμα – ctíla
- τιμας – ctíš
- τιμησω – budu ctít
- πληροι – plní
- πληρουνται – je plněno
- πεπληρωται – (bylo a) je naplněno

2Tes 2,1: ἐρωτώμεν δε ὑμας, ἀδελφοί ... – Žádáme vás, bratři, ...

Ef 6,2: τίμα τον πατέρα σου και την μητέρα. – Cti svého otce a matku.

Gal 2,20: ζω δε οὐκετι ἐγώ, ζῆ δε ἐν ἐμοί Χριστός· ὁ δε νυν ζω ἐν σαρκί, ἐν πιστεὶ ζω τη του υἱου του θεου του ἀγαπησαντος με και παραδοντος ἑαυτον ὑπερ ἐμου.

– Nežiji už já, nýbrž žije ve mně Kristus. To, co nyní žiji v těle, žiji ve víře v Syna Božího, který mě miloval a sebe samého vydal za mne.

Mt 12,16-17: και ἐπετιμησεν αὐτοῖς ἵνα μη φανερον αὐτον ποιησωσιν, ἵνα πληρωθῇ το ῥηθεν δια Ἡσαΐου του προφητου ...

– A pokáral je, aby ho nečinili známým, aby bylo naplněno, co bylo řečeno skrze Izajáše, proroka ...

1Tim 3,16: ὃς ἐφανερωθῇ ἐν σαρκί, ἐδικαιωθῇ ἐν πνεύματι ...

– Který byl zjeven v těle, byl ospravedlněn v Duchu ...

Cvičení 19.2

Udělejte rozbor následujících slov

1. <u>πλαναται</u>	5. <u>μισησεις</u>	9. <u>ἠρωτησεν</u>
2. <u>πεπληρωμενος</u>	6. <u>ἀγαπαν</u>	10. <u>τιμας</u>
3. <u>ζω</u>	7. <u>ἐνικησαν</u>	11. <u>σταυρουται</u>
4. <u>ἐδικαιουν</u>	8. <u>τιμησουσιν</u>	12. <u>πεινα</u>

Slovíčka pro lekci 19

-μι slovesa

διδωμι (415) – dávám

ἀποδιδωμι (48) – odevzdávám,
odplácím

παραδιδωμι (119) – odevzdávám,
předávám, zrazuji

ίστημι (155) – stavím, vstávám

ἀνίστημι (108) – zvedám, probouzím,
vstávám

παριστημι (41) – stavím vedle

τιθημι (100) – kladu

ἐπιτιθημι (39) – kladu na, pokládám,
přikládám

ἀφίημι (143) – opouštím, odpouštím,
rozpouštím

συνιημι (26) – chápu, rozumím

ἀπολλυμι (90) – ničím, hubím

δεικνυμι (33) – ukazuji

πιμπλημι (24) – plním

φημι (66) – říkám

αω- slovesa

ἀγαπαω (143) – miluji

γενναω (97) – plodím, rodím

διψαω (16) – žízním

ἐρωταω (63) – ptám se, žádám

ἐπερωταω (56) – ptám se, vyžaduji⁶

ζαω (140) – žiji⁷

ἰαομαι (26) – uzdravuji, léčím⁸

κοπιαω (23) – namáhám se

νικαω (28) – vítězím, přemáhám

πειναω (23) – hladovím, lačním

πλαναω (39) – klamu, svádím

τιμαω (21) – oceňuji, cením, ctím, mám
v úctě

ἐπιτιμαω (29) – napomínám, kárám,
vyčítám

(a ὁραω, které jsme se naučili v lekci
11, protože má aorist II. εἶδον)

οω- slovesa

δικαιοω (39) – ospravedlňuji

⁶

⁷

⁸

πληρωω (86) – plní, naplňuji

τελειωω (23) – ukončuji, přivádím k cíli

σταυρωω (46) – křížuji, přibívám na kříž

φανεροω (49) – ukazuji, zjevují

Pomocná slova

stát, teze/antiteze, eufemismus, pediatrie/psychiatrie, Nike™, planeta, Timotej, teleologie.

Cvičení

A

1. και ἀφεντες τον πατερα αὐτων Ζεβεδαιον ἐν τῷ πλοίῳ μετα των ἄλλων ἀπηλθον ὀπισω αὐτου.
2. ὁ δε ἀποκριθεις εἶπεν αὐτοις· Δοτε αὐτοις ὑμεις φαγειν.
3. μακαριοι οἱ πεινωντες και διψωντες την δικαιοσυνην.
4. ὁ δε ποιων την ἀληθειαν ἐρχεται προς το φως, ἵνα φανερωθη αὐτου τα ἔργα.
5. ... ἵνα παντες τιμωσι τον υἱον καθως τιμωσι τον πατερα. ὁ μη τιμων τον υἱον οὐ τιμα τον πατερα τον πεμψαντα αὐτον.
6. εἶπεν αὐτοις ὁ Ἰησους· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος της ζωης· ὁ ἐρχομενος προς ἐμε οὐ μη πειναση, και ὁ πιστευων εἰς ἐμε οὐ μη διψηση.
7. τουτο δε ἐστιν το θελημα του πεμψαντος με, ἵνα παν ὃ δεδοκεν μοι μη ἀπολεσω ἐξ αὐτου, ἀλλὰ ἀναστησω αὐτο ἐν τη ἐσχατη ἡμερα.
8. οὗτος ἀκουσας ὅτι Ἰησους ἦκει ἐκ της Ἰουδαιας εἰς την Γαλιλαιαν ἀπηλθεν προς αὐτον και ἠρωτα ἵνα καταβη και ἰασηται αὐτου τον υἱον, ἡμελλεν γαρ ἀποθνησκειν.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

B

1. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγεννηταὶ καὶ γινώσκει τὸν θεόν.
2. μετὰ τοῦτο εἶδως ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤδη πάντα τετελεσται, ἵνα πληρωθῇ ἡ γραφή, λέγει· Διψῶ.
3. καὶ ἐνεδύσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἀπηγαγον [= ἀπ-αγω] αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι αὐτόν.
4. οἱ δὲ εἶπαν αὐτῷ· Δὸς ἡμῖν ἵνα εἰς σου ἐκ δεξιῶν καὶ εἰς ἐξ ἀριστερῶν καθίσωμεν ἐν τῇ δοξῇ σου.
5. τί οὖν ποιήσει ὁ κυριὸς τοῦ ἀμπελωνοῦ; ἐλευσεται καὶ ἀπολεσει τοὺς διακόνους καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
6. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσεκαλεσατο αὐτοὺς λέγων· Ἄφετε τὰ παιδία ἐρχεσθαι πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
7. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους· καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπάτε ἀλλήλους.
8. ἐν τῷ λαλεῖν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ Ἰησοῦς ἐστὶ ἐν μεσῷ αὐτῶν καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.

C